

הלכות תפלין סימן לד

פי יבאך' כבית שני, ושמע' בבית השלישי, והיה אם שמע' בבית הרביעי שהוא בית החיצון לימינו. (ג) (ג) ב' יורא שמע' ויצא ידו שניהם ויעשה שתי זוגות תפלין (ה) ויניח ומנהג העולם (ד) פרש"י והרמב"ם: ב' יורא שמע' ויצא ידו שניהם ויעשה שתי זוגות תפלין (ה) ויניח (ג) (ג) שניהם, *ויכונן בהנחתם: (ז) באותם שהם אלבא דהלקתא אני יוצא ידו חובתי והשאר הם

באר היטב

(3) וז"ל ר"ת. ומ"צ צריך לכתבן כסדרן כמ"ש סימן לב ס"א, לכן צריך שצ"ח חלק פרשת וקהה אם שמע' וכתב פרשת שמע בקצה הקלף ואח"כ יכתב פרשת וקהה אם שמע' באמצע, מ"א. וע"ל סימן לב ס"ק נג מ"ש: (2) שניהם. והנהגה פן להניח ב' זוגות ביחד גי' של רש"י למטה ושל ר"ת למעלה, ט"ו וכ"כ הא"ר ז"ל שכןניס תחלה של רש"י ויעמידם לצד הקפת ואחריהם של ר"ת לצד היד ושניהם על הקברות, ויניח בראשו של רש"י למטה ושל ר"ת יותר למעלה ושניהם במקום הראוי לתפלין, והצעות דר"ת יהיו תחת הצעות דרש"י מכסה בה שלא יתגלו רק הצעות דרש"י. ותפלין דר"ת יהיו קטנים מתפלין דרש"י. עין ספר הפגנות תפלין פרק י"ב [ועין בספר אליה רבה שדמתה דברי ט"ו וראיתו]. מי שמיניח תפלין של יד של דעת ר"ת ותפלין של ראש פדעת רש"י והרמב"ם אם יוצא י"ח, פסק שבות יעקב ח"א סימן ב דאינו יוצא אלבא דכלי עלמא, אכל בשעת הדחק מטר להניחם פה, דהא בשעת הדחק יוצא אם מיניח אחת לכד, ומימי לא יכרך רק על אותו שנתקבה על-פי מנהגנו פדעת רש"י והרמב"ם; ואם של-ראש נתקבה על-פי דעת

שערי תשובה

[2] שניהם. עכ"ט. ועין במצות שמורים שדעתו לברך על תפלין דר"ת, וליאט ויע"ש שכתב הא"ר ז"ל שאין לברך על ש"ר שקדשתם המורה וק"ו בשל ר"ת, עין באגרת הרמ"ז סי' ה' ועין לעיל סימן כה בבה"ט סי"ק יא בשם דרכי-נעם וכ"כ בבכורי-טור. ועין בבכורי-טור דף ק"ח שאעפ"י שאין מוכריים על של ר"ת מימי אין להפסיק בין תש"י לתפלין ש"ר ע"ש. ועין בפנים מאירות ח"א סימן סז שהפניתי תפלין של ר"ת בלא ברקה וקורא בהם ק"ש רש"י להפסיק באמצע הפרק מפני הקבדו, ומימי לא יניח שיהיה בטלה ע"ש. ונראה להחמיר להפסיק אף מפני הקבדו ולקבש תפלין של ר"ת במנחה, שכן נהג הא"ר קדם ששעה תפלין של שמואל רבא וכן נהג מהר"י, ואף שלפי טור התקדים [וכו.], בין שהם עשו כן בודאי דבדבריהם כן הוא, ואנחנו לא נדע, כי"כ בר"י. ועין לקמן סימן לח שאין להניח תפלין דר"ת בימי אכלו, ובט"ו במנחה שכתב בבאה"ט סימן תקנה שהמיניח דר"ת גי' במנחה ג"כ כן. ועין שם בשיורי כנה"ג בשם תשובת הרמ"ע ומ"ש ע"ז ע"ש, ומ"ש בשם השב"ח יעקב שאם ש"ר נכתב ע"פ דעת רש"י יש להניח ש"ר תחלה, עין שם שםבאר שיעבוד שתי הברכות על ש"ר כמ"ש בהג"ה ס"ס כו ושל"י דר"ת יניח בלא ברקה, ואם של-יד הוא לדעת רש"י מקורו עליו להניח לבד על ש"ר שהוא של ר"ת לא יכרך קלל:

באר הגולה

בש"י ידיו כיון דאפשר לכתבן בקלף אחד, וצריך עיון: * ויכונן בהנחתם באותם שהם וכו'. עין במגן-אברהם שכתב דונקא בנה, אכל בשני זוגי תפלין כשרים עובר על כל תוס'ף, ומה שאמרו בסנהדרין פ"ד דאם עשה עוד בית אחד והניחו בני הד' בתים היא לחודה קאי, היינו בשכתב פרשה אחת דלא שכי' כלל לתפלין. ועין בסרי-מגדים שבאר דלאו דונקא פרשה אחת, דהוא הדין אם כתב פרשה אחת מד' פרשיות והניחם בבית ההוא, גס"כ אמרנו היא לחודה קאי והאי לחודה קאי נה"ה"ה הנה אף דלכאורה בודאי הדין עמו שכתב דר' פרשיות מעכבין זה את זה, ואם-כן כל זמן דלא כתב כל הד' עדין תפלין פסולין הם ולא שכי' כלל לאלו הפשיות, וכן משמע בבאר הגו"א: מפל מקום קשה לי מאד על דברי הפרי-מגדים שפרש"י לא ודברי המגן-אברהם, דהרי המגן-אברהם הביא סייע לדברי מדברי הבית-יוסף בשם המגיד-משנה, והוא לקמן בסיון תרנא, ומוכח שם בהדיא מדברי המגיד-משנה דאם נטל מין אחד לכד דר' מינין אמרנו היא לחודה קאי והאי לחודה קאי, ואם נטל לכד דר' מינין עוד לולב אחד או ארנוג אחד עבר על כל תוס'ף, ומדמה שם זה לשני זוגי תפלין דעובר על כל תוס'ף ע"ש, והלא שם גס"כ קאמ' לן דארבע מינין שבלולב מעכבין זה את זה כמו דר' פרשיות שכתפלין, ואף-ע"פ-כן לא העיר המגיד-משנה לענין כל תוס'ף בשל כל הד' מינין פסולין, אלא על-פירוק דסובר דכיון דמינין ההוא הוא מהמינין הכשרים לצאת בזה יד' המצוה, אית בזה משום כל תוס'ף, אם-כן הכי נמי בעניננו, ואם-כן ינאה דמה שכתב במגן-אברהם "פרשה אחת" הוא ברוקא; ומה שהקשה הפרי-מגדים על זה, עין במחצית-השקל שישב זה. אמנם דברי מחצית-השקל גס"כ קשה מאד להלכס, דלדידה דפרשה אחת מהד' בתים עובר על כל תוס'ף, יקשה מאי שנא תפלין אלו הפסולין מן בזה, דע"ז דאם אית ביה שכי' יניחה לו יתה; ב' פרשיות דכשרים לכלי עלמא? ואפשר משום דיש לחלוק דעל הקציעה הוא מנח כבר שם פסול דהתלה פרשיותיה בתוכה, מה שאין כן שם ולא נגמר עדין הפרשיות שלה, עד כאן. ועין שם בפשטנו ובמגמא דמוכח דאף אם כפון להוסיף על התורה בנה אף-ע"פ-כן לא עבר על כל תוס'ף, ואם-כן לכאורה קשה למה העיר השו"ת-שלחן-ערוך שישכון בהנחתם שיהיו התפלין השניים כרוצעה בעלמא, בלא הכי כיון שתפלין פסולים הם אל שכן בזה כל תוס'ף (אחר-כך מצאתי במחצית-השקל שהקשה קש"א זו), והנראה לי בזה, דע"ז דאם אית ביה שכי' יניחה לו יתה עליו הלאו דכל תוס'ף, רק דהלא ידוע שהרא"ש סובר דמצות צריכות בנה, וכמו שהביא הטור בשמו בסיון ס', והקא העירף הטור בשמו שניח שניהם ויחדקם בבת אחת, וכמו שפרש המגן-אברהם בעטרי-קטן ד. ואם-כן אף יעשה כהפגנה העריכה להמצוה אם לא יכון כלל, בודאי לא יצא יד' המצוה, ואם כיון סתמא בההדוק הנה שהוא רוצה בזה לקים מצות תפלין, גס"כ לא יצא בזה להרבה פוסקים, כיון שאחד מהם אינו תפלין כלל וזהו יד דומה למקדש שתי גנים כאחת והיתה אחת שפחה

הוא אשר אזלין ביה זמין ושמאל העלמא: (2) וילבנו תם. כתבו הפוסקים, דגם רבנו תם (7) מודה דבעינן כתיבתן פסדר שהם כתיבין בתורה, שהוא קדש, והיה פי יבאך, שמע, והיה אם שמע, אלא דפליג ארש"י לענין הנחתן בבתים. ועל-כן הרוצה לכתב תפלין לדעת רבנו תם, יכתב בש"י ידו שהם בקלף אחד קדש והיה פי יבאך, ויניח חלק והיה אם שמע, ויכתב שמע ואחר-כך יכתב והיה אם שמע; ובשל-ראש יכתבם בארבע קלפים פסדר ממש, ויסדרם בבתים: קדש, והיה פי, והיה אם, שמע. ויניח עליו פתוחות וסתומות בהתפלין אף להתנהג לדעתו, כבר בארנו דעל בענין השם בסיון לב, עין שם: (7) פרש"י והרמב"ם. וכתב בבית-יוסף ושאר אחרונים דבן עקר, וכן הסכים הגר"א בבאורו: (8) ב' (ה) ויניח וכו'. והנהגה (8) כן להניח שני זוגות תפלין, גי' של רש"י למטה לצד הפנים ושל רבנו תם למעלה, וכן כתב הא"ר ז"ל, ש"כניס תחלה של רש"י ויעמידם לצד הכתף, ואחריהם של רבנו תם לצד היד, ושניהם על הקברות, ויניח בראשו של רש"י למטה ושל רבנו תם יותר למעלה, ושניהם במקום הראוי לתפלין, והצעות רבנו תם יהיה מכסה תחת הצעות דרש"י, שלא יתגלו רק הצעות דרש"י, ותפלין דרבנו תם יהיו קטנים מתפלין דרש"י, פרק י"ב. מי שמיניח תפלין של יד של דעת רבנו תם ותפלין של ראש פדעת רש"י והרמב"ם אם יוצא ידו חובתי, פסק שבות-יעקב חלק א סימן ב דאינו יוצא אלבא דכלי עלמא, אכל בשעת הדחק מטר להניחם פה, דהא בשעת הדחק יוצא אם מיניח אחת לכד; ומכל מקום לא יכרך רק על אותו שנתקבה על-פי מנהגנו פדעת רש"י והרמב"ם; ואם של-ראש נתקבה על-פי דעת רש"י יש להניח של-ראש תחלה, וכשחולץ חולץ של-יד תחלה, עין שם: (1) שניהם. יחד על היד, ויכרך (1) ויהדקם בבת אחת, והוא הדין בשל-ראש, כד' שמהיה הנחת שמהם סמוך להברכה: (1) באותם שהם וכו'. דלא (1) יוכל לבון בשמהם בעת ההדוק שמהדקן יחד לשם תפלין, דהרי אחד מהם אינו תפלין; ויש אומרים עוד, דיש בזה (2) משום כל תוס'ף על-כל-פנים

שער הציצית

(7) בית-יוסף ומגן-אברהם: (8) באר היטב: (1) מגן-אברהם: (1) עין בבאר הגולה: (2) ב"ח משמע דהוא בכל תוס'ף מדאורייתא, ולש"י ולמחצית-השקל על-כל-פנים מדרבנן:

הלכות תפילין סימן לד

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

יָיֵשׁ אֲמָרִים עוֹד, יָיֵשׁ בְּנֵה מְשֹׁם בַּל תּוֹסִיף עַל-כָּל-פְּנִים מְדַרְבְּנָן⁽¹⁰⁾.

10) ובשער הציון כתב, שבב"ח משמע שעובר ב'בל תוסיף' מדאורייתא, והיינו שהוא סובר שאף בתרתי למעליותא, דהיינו כשאין התוספת מחוברת אל העיקר ואינו מין הראוי לתפילין, מ"מ עובר ב'בל תוסיף' (כשיטה שלישית שבמבוא), ולט"ז ולמחצה"ש עובר ב'בל תוסיף' על כל פנים מדרבנן (כשיטה ראשונה שם).

[משנ"ב ס"ק ח]

שֵׁיִשׁ בְּנֵה שְׁתֵּים לְמַעְלִיּוֹתָא: א' שְׁאֶחָד מֵהֶם הוּא פְּסוּל, ב' שְׁכָּל אֶחָד עוֹמֵד בְּפְנֵי עֲצָמָיו⁽¹¹⁾.

11) וכפי שנתבאר לעיל בשיטה השניה שבמבוא.

[משנ"ב ס"ק ט]

אָכַל אִם הִנִּיחַ שְׁנֵי זִוגוֹת תְּפִילִין בְּשָׂרָיו⁽¹²⁾.

12) דהיינו שני זוגות תפילין של רש"י או שני זוגות תפילין של ר"ת, ובאופן זה לא יועיל שיכוון לצאת רק באחד מהם והשני לא יהיה אלא כרצועות בעלמא, שהרי שני הזוגות כשרים הם.

[משנ"ב ס"ק י]

אֶפְלוּ הָכִי פֶּסֶל לְהַתְּפִילִין עַל-יְדֵינָהּ וּמְלִיא עֵבֶר הַלְּאוּ הָכֵל תּוֹסִיף⁽¹³⁾.

13) וכמבואר בגמרא בסנהדרין (פט, א) שאם הבית החיצון של ארבעת הבתים אינו רואה את האויר, הרי זה פסול, ועובר בזה משום 'בל תוסיף'.

[משנ"ב ס"ק יא]

הַמְחַבֵּר סָתֵם הֶבְרִיאוּ⁽¹⁴⁾.

14) ולהלן כתב השו"ע בשם יש אומרים, שאם לא יוכל להניח את שניהם בבית אחת, יניח את של רש"י תחילה. וביאר הט"ז (ס"ק ג).

שהרעה הראשונה היא דעת הסמ"ג (עשין כב) הסובר שמחלוקת רש"י ור"ת היא ספק השקול, ואילו דעת היש אומרים היא דעת תשובה אשכנזית הסוברת שדעת רש"י עיקר, וכתב שם שאף הסמ"ג מסיק לדינא שנהגו בארץ אדום ובארץ ישמעאל כרש"י.

[משנ"ב ס"ק טו]

וּלְפִי הַכְּרַעַת הָעֲתָרוֹנִים טוֹב יוֹתֵר שְׂיִסְמַךְ הַכְּרַעַת לְהַתְּפִילִין דְּרַש"י⁽¹⁵⁾.

15) וכפי שביאר הט"ז (ס"ק ג), שכיון שתפילין דרש"י עיקר, על כן טוב שייסמך את הברכה להנחתן. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ח) כתב שיש להקדים תפילין של רש"י משום שהלכה כמותו. אך במקום שיקשה עליו להניח תפילין של ר"ת לאחר התפילה, כתב (ח"י סי' קעו אות ב) שיכול להקדים תפילין של ר"ת.

ומטעם זה כתב הפמ"ג (א"א ס"ק ו, הובא בשער הציון ס"ק טו), שאפילו אם פגע תחילה בתיק התפילין של ר"ת, יניחנו ויקח את תיק התפילין של רש"י, ואינו נחשב בזה כמעביר על המצוות, וכן פסק המשנ"ב להלן ס"ק כ.

[משנ"ב ס"ק יב]

אֶפְלוּ הָכִי שְׁפִיר דְּמִי, דְּהַשְׁנִי בְּכֹכּוֹת עַל תְּרִיּוֹהוּ קְאָי⁽¹⁶⁾.

16) וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' ח) שמן הראוי שאף הנהגים להניח תפילין של ר"ת רק לאחר חליצת התפילין של רש"י, יסמיכו את הנחת התפילין דר"ת לחליצת התפילין דרש"י.

[משנ"ב ס"ק יג]

דְּנִמְצָא מִפְּסִיק בֵּין הַשְּׁלֵיָד לְהַשְּׁלֵ-רֵאשׁ בְּהִנְחַת הַשְּׁנָיִים⁽¹⁷⁾.

17) ואף אם אינו גורם בכך ברכה שאינה צריכה, כתב לעיל (סי' כה) ס"ק כח) שמ"מ אסור לכתחילה להפסיק בין הנחת תפילין של יד להנחת תפילין של ראש, משום שצריך שיהיו סמוכין ותכופין זה לזה, שנאמר: "והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך" שתהיה הויה אחת לשניהן.

הלכות תפלין סימן לד

כרצועות (ד) (ח) *בעלמא, כי מקום יש בראש להניח שתי תפלין וכן בזרוע. ו'אם אינו יודע לכונן (ט) המקום ולהניח (ט) שניהם יחד, (י) גי' (יא) בדברי האחד (יב) של יד ושל ראש (ויסלקם מיד) וגי' האחרים על סמך ברכה הראשונה. (יג) ויש אומרים שאם (יג) לא יוכל להניח בבת אחת גי' של רש"י

באר היטב

הר"ק דברי שא קאמר שנייה יחד על היד ויברך ויהדקם בבת אחת וה"ה בשרי, ואח"כ קאמר ואם אינו יודע לכונן המקום ולהניח שניהם יחד פי' כשיהדקם בבת אחת לא יוכל לכונן המקום וצריך לקשרם אז"ו, גי' בדברי א' ש"י ושר"י וגי' האחרים על סמך ברכה, ולא גרסין ויסלקם מיד. ואח"כ פתח וי"א שאם לא יוכל וכי, פרוש אפלו בוא"ו לא יוכל להניחם

באר הלקה

הפננה, לך קאמר שיכון סתם באותם שהם צעויים כחוקים וכי, והרי זה כמו שאומר שם הראיה התקשר ל"י, עין שם. והמעין בלשונו השור יראה מוכח כדברינו, דמה שקטב אחר כך "ואין בזה משום כל תוסף" מלתא אחריתא היא, דאי לא הכי מה שמסכים אחר כך "דלא מקרי כל תוסף" דבר יתר הוא, כמו שקטבו המפרשים, ומה שקטב אחר כך "השאר הם כרצועות בעלמא" פרוש, דאי לא הכי היה הפסק בין הנחה של יד לשל ראש מהזוג הקשר, והרא"ש בעצמו קתב כן, וכן מצאתי בעוה"ז ברבנו יצחק בנדריא. ובחיי אדם קלל סח דין כג' לכאורה משמע דכשמינים תפלין רש"י ורבונו חם בבת אחת מכרח הוא לכונן מחמת ספקא, דאי לא הכי יעבר על כל תוסף, אך מדברי המחצית השקל משמע כמו שקטבנו, דרך מדרבנן מפני שנראה כמאוס, וגם מדברי הגר"א כפי מה שמשמע מבאורי דמסכים להשיטות דמקשרי דמה שאמרו בסנהדרין האי לחודה וכי' הינו שלא לעבר גס"כ על כל תוסף, ושם הלא אירי אפלו במתכונן להוסיף על המצוה וכי' מהמשנה. ובאמת כל דבריו שם צריכים עיין כמה שקטב שם לבסוף דאם נוטל הלולב כמה פעמים כיום יאמר דמן התורה באה הקבלה על זה ועובר על כל תוסף, בדברי התוספות ראשונה כח ע"ב מוכח להדיא דאפלו אם לכונן לקים בזה בכל פעם המצוה עשה דלולב גס"כ אין אלו, וכן באר החננו גס"כ בנדריא. ואפשר דדעת הסי"א אדם בכל זה, לחלק בין אם מכונן בטמא לקים המצוה עשה בכל פעם אם יאמר שקטבא פן תקבלה על זה, ודוק, וי"א לקים מצוה עשה מכרח הוא לומר פן גס"כ, וצריך עיין. ודע עוד, דלאירי פוסקים דסברי דלא אמרין קלל האי לחודה קאי לענין כל תוסף, עין בתוספות סנה לא, אפי' שפיר מה שקטב השור"ש לחן צריך "ויכון בהנחתם וכי" כפשוטו, דאי לא הכי עובר על כל תוסף. ודע עוד, דממה שיעץ לנו המחבר שנעשה דוקא שני זוגות תפלין אם נרצה לצאת אלכא דכ"ל עלמא, משמע דאסור לתן שמע ונהיה אם שמע בבת שליש וכן בבת הרביעי לצאת בזה מהוה נפשך ויעיין תוספות וי"א כח ע"ב ד"ה ומנא תימרא, משום אסור כל תוסף, ופוסל על ידיהו את התפלין לגמרי, ואפלו אם יאמר כפרשו שאינו רוצה לצאת רק בהפרשיות שהם עלי"פ דין והשאר יהי כקלף בעלמא, גס"כ לא מהני, ולא ימי למה שהיה פה בשלחן צריך בשני זוגי תפלין, דכל חד וחד לחודה קאי, וכמו שקטבנו במשנה ברוכה כסעיה קטן ת, ועין בסמוך: * בעלמא. עין במשנה ברוכה שאם הניח ב' זוגות וכי, הוא מלקטם במזוזות וכי' ויגן בארבעה באורי הגר"א, דלא כפשוטו. ובספר ת"י מביא ראיה להשו"י מירושלמי דאמוראי תפלין, אמנם מצאתי בספר התרומה שמביא להירושלמי הזה ופרש בו פרוש אחר ונתגרא העתיקו בבאורי בסמך כו ס"ט ומכאן שם דסבירא לה להפוק. ועין באליה רבה שהוכיח מהגמרא דערוכין

רש"י יש להניח של ראש תחלה וכשחולץ חולץ שלי"ד תחלה ע"ש: (7) בעלמא. שהרי ממנ אחד מהם פסול, אבל אם הניח ב' זוגות תפלין כשרים עובר על כל תוסף, מ"א, ועין ט"ו שהאר"י והרא"ה הקשה עליו: (ה) המקום וכי' וי"א שאם לא יוכל וכי'. צ"ע דהינו מציעתא, ועוד דגם ברישא דרישא שיודע לכונן המקום אינו מברך אלא על א' מהם. ונ"ל

משנה ברורה

מדרבנן: (ח) בעלמא. שהרי כמה נפשך אחד מהם פסול, וכי'ל כסעיה קטן א. ודוקא (ט) בזה אינו עובר על כל תוסף, שיש בזה שמים למציעתא: א' שאחד מהם הוא פסול, ב' שכל אחד עומד בפני עצמו: (י) אבל אם הניח שני זוגות תפלין כשרים: (יג) או שהתפלין של ראש עשה של חמשה בתים, בין (י) שעשהו מתחלה של חמשה, או שעשהו (יא) של ארבעה וחבר לו אחר כך עוד בית אחד, עבר בזה על הלאו דכל תוסף. ועין בבאורי הגר"א שמשמע מדבריו דאפלו אם הבית החמישי לא חבר אותו לגמרי עם הארבעה בתים רק בקשירה בעלמא, אפלו הכי פסל להתפלין על ידיהו וממילא עבר הלאו דכל תוסף: (ט) שניהם יחד. פרוש, כשיהדק שניהם (יג) בבת אחת לא יוכל לכונן המקום שיהיה כל אחד מזה על מקומו פדיו, על כן צריך לקשרם על כל פנים תוך זה אחר זה בלי הפסק, ויהיה מועיל הברכה שברך מתחלה גם על תפלין השניים. וזהו מה שקטב המחבר בסמוך: וגי' וכי'ל אך שלא בהנחה אחת: (י) גי' בדברי האחד של יד ושל ראש וגי' האחרים על סמך ברכה ראשונה; (יג) ואם לא יוכל וכי', כך צריך לומר, ולא גרסין "ויסלקם מיד": (יא) בדברי האחד. (יד) המחבר סתם דבריו, ולפי הברצת (טו) האחרונים טוב יותר שיקטב הברכה להתפלין דרש"י: (יב) של יד ושל ראש. להמחבר בברכה אחת, ולפי מנהגנו בשתי ברכות, וכי'ל בסמך כה, ואחר כך גי' אצלם זוג שניה. ואף על פי (טו) שפסטיק ביניהם בהנחת השל ראש של הזוג הראשון, וגם בהברכה שמברך עליה לפי מנהגנו, אפלו הכי שפיר דמי, דהשני ברכות על תפלין אלו: (יג) אבל לא יוכל להניח מתחלה השמים שלי"ד משתי הזוגות ואחר כך השמים של ראש, דנמצא (יז) מפסיק בין השל"ד להשל"ראש בהנחת השניים: (יג) לא יוכל. פרוש, אפלו בזה אחר זה לא יוכל להניח בבת אחת, כגון שיש לו כמה זאין לו מקום לשתייה, או שמתכבש מפני הבריות המלעיגין עליו, גי' של רש"י ויברך עליהם וכי', דהם (יח) העקר לדניא, ושל רבנו חם גי' אחר התפלה כרי לצאת לדברי הכל.

דאפלו אם מכונן שלא לצאת רק באחד אף על פי כן עובר בזה על כל תוסף, והשיג בזה על הפ"ח. אמנם לפי מה שקטב המגן אברכה בסמך תרנו לדירין דקמא לן מצוה צריכות כנה אפלו בזמנו אינו עובר אלא כשכונן לאוספי, ניחא בזה דברי הפ"ח, דהלא הוא קאי להרא"ש ונרא"ש סובר דמצוה צריכות כנה, כמו שקטב השור בסמך ס. או האליה רבה לשיטתו אילו דהשיג שם בזה על המגן אברכה מדברי הרא"ש גופא, אמנם מה שמשמע מדברי הפ"ח דאפלו כה' בתים אינו עובר על כל תוסף רק במכונן לקים מצוה תפלין כה' בתים, ומשמע דאם יכונן שהבית החמישי לא יהיה רק כרצועה בעלמא דאינו עובר על כל תוסף. וכל המכונן הברכה כנה בזה, עין בספר גר"שולום ובספר דמשק אליעזר שהענין זה בכונות הגר"א דלה"ח אינו מתכבש לשון השור (ובאמת נוכל לאמר כונת הגר"א בפשיטות, דקשה לה קשית הפ"ח הא גם כבי' זוגות אית כל תוסף, אבל לפי זה ניחא, דהפנה כמה שקטב דלא מקרי כל תוסף הינו כשקובע הפסול אצל הקשר, ודוק). גם לפי דברי הפ"ח קשה, למה לא יעזו שיתן ב' פרשיות בכל אחד ונתנה, וכמו שקטבנו מתחלה, אחרי דהוא מקל אפלו בבת של ח' בתים דהוא כמו ח' פרשיות בפשיטות ונאפשר משום דיש הפסק בין הפרשיות והבתים, ועין במדרכי ריש הלכות תפלין. ואפשר דבאמת גם הפ"ח יודה דלא מהני תנאי בבת של ח' בתים, אך מה שנשאר לבסוף בדוק על השור, וגם לשונו לא יהיה מתכבש כל כך. וכל זה לענין כל תוסף. אבל לענין פסול בדיא גם הפ"ח מודה דפסול כה' בתים בכל גוני בא' בתנאי, לפי הטעם המבאר שם בסנהדרין פ"ט ע"א דכל בית חיצון שאינו רואה את האויר פסול. ודע עוד דפשוטו בהפוסקים דאפלו אם לא קבע בהבית החמישי שהוא שום פרשת אפלו הכי פסול משמע דאמר שם בגמרא דהבית החיצון אינו רואה את האויר. ומה שקטבנו במשנה ברוכה בשם הגר"א דאף על ידי הקשירה בעלמא מפסול, עין בספר דמשק אליעזר מה שקטב על זה, אמנם מה שקטב בדברי רבנו "אבל אם הוא קשור וכי" לא נהירין דברי דמשק אליעזר כלל בזה, דמה מצוה שוף בקשירת הבית החמישי, וגם מוכח בדברי הגר"א בסמך תרנו ס"י דלרבנן דאין צריך אגד מדינא אינו עובר בכל תוסף. ולענין דעתי, כונת הגר"א בפשיטות, דכמו שם לר' יהודה דכיון דצריך אגד חו"י מיינס ממילא מועיל האגד שיעבר על ידי גופא הלאו דכל תוסף, הכי נמי כיון שעל ידי קשירת הבית החמישי מפסול חו"י בתים משום בית החיצון שאינו רואה את האויר, מפילא עבר

שער הציין

(טו) מגן אברכה ובאורי הגר"א: (י) (י"א) סנהדרין פט ע"א עין שם: (יב) מגן אברכה: (יג) פרי מגדים לגרסת המגן אברכה: (יד) (טו) עין ב"ט ובפרי מגדים באשלא אברכה סעיה קטן ו: (טו) מגן אברכה ופרי מגדים: (יז) ד"אפרים: (יח) בית יוסף והגר"א ופרי מגדים:

הלכות תפלין סימן לד

ויקרב עליהם ויהיו עליו בשעת קריאת שמע ותפלה, (יד) ואחר התפלה *יניח של רבנו תם בלא ברכה ויקרא בהם (טו) שמע והיה אם שמע: ג' לא יעשה (טז) בן אלא מי שמתחזק ומפרסם (יז) [1] (יח) בחסידות: ד (יח) *לא יניח *שני הזוגות (י) [1] (יט) בכיס אחד, שהאחד מהם (כ) *הוא חל ואסור להניחו

ר שם ז טור ר"מ אביר וכו' ר"מ ארזות חיים בשם הר"מ מקוב"ל

באר היטב

בבת אחת כגון שיש לו מכה או שמתכבש בפני הקריות, מ"א. ועין דרכי יעקב חלק א"ח סימן ב ובספר בני חייא: (1) **בחסידות**. נשאלתי על איש אחד שהיה נוהג להניח תפלין של ר"ת לאחר התפלה בפרהסיא בפני הקהל אי מחזי כיהרא, פסק בתשובת מהר"ש הלוי דמחזי כיהרא וצריך שיכבשל מנהגו, וכ"כ בתשובת שבות יעקב ח"ב סימן מד שאפילו אם מקצת עושין יש בו משום יהרא; ואם מניחן בפני אדם גדול שאין נוהג להניחם כי אם בקרב ביתו, ודאי מחזי כיהרא ע"ש: (1) **בכיס אחד**. אסור להחליף הכיסים וכ"ש בתכנים והרצועות

שערי תשובה

[1] **בחסידות**. עב"ט. ובגרייזוסף קח שבקומותיו רב תופסי התורה ומקצת כעליתים מניחים דר"ת גם כן ולא מחזי כיהרא, אבל של שמעיתא רבא אין להניח רק המחזק בחסידות, ועין במח"ב שיש מי שכתב בדקשי התיירם: ואמנם מהר"ו בשערי יעקב כתב בכלל המצות לעשות תפלין משמושא רבא, ומ"מ קהבו בשם הרמ"ו שאין להניח רק במתנה, וכן נהג הרמ"ו להניח תפלין אלו של אצבעים כו' ובעת קריאת שמ"ת, כ"כ מהר"ד יעשה באסאן בתשובותיו הנקראים להמיתודה עין שם, ועין במח"ב בשם מהר"ד ס' ד דאם אין לו של רש"י רק של ר"ת ילקיט גם שחירת בלא ברכה ובמתנה אעפ"י שיש לו של רש"י לא יניח אלא של ר"ת על דרך האמת ולא יברך; וכתב במח"ב בשם אורצדיקים: קבלתי ממורי ז"ל שלא להניח תפלין בע"ש כי כבר נתוצצו קדשת שבת, עכ"ל. וכ"כ בסוף שומראמונים בתשובה ס' ה, ומזה מבאר שעל תפלין דר"ת אומר שג"כ אין להניחם במתנה בע"ש, ועין לקמן סימן לו. וכתב בבר"י: מי שנוהג ללבש תפלין במתנה והושיט ידו אל הכיס ונדומנו לו תפלין דרש"י, לפי מש"ל סימן כה יכול להחזיר לכיס וללבש של ר"ת פמנהגו ואין בזה משום מעבירין כו': [1] **בכיס אחד**. עב"ט. ובמח"ב קח בשם ורע

משנה ברורה

ועין בבאר הלכה שהוכחנו דמאד צריך להזהר שלא יכונן בהנחתם רק משום ספקא ולא בסתמא לשם מצוה: (יד) **ואחר התפלה**. הינו פדיו המבאר לעיל בסימן כה סעיף יג, ולא כאלו החולצין תפלין דרש"י ומניחין דרבנו תם תכף לאחר קדושה של שמונה עשרה. ובאמת מלבד שעושין שלא פדיו המבאר לעיל בסימן כה סעיף יג¹⁸¹), גם צריך לכונן בתפלת י"ח להש"י, לא לעסק בדבר אחר¹⁸¹) [פמ"ג]: (טו) **שמע והיה אם שמע**. אבל אין צריך פנשת ציצית, כי חששא דשמא העיד ערות שקר (יט) כבר תקן בשמי פרשיות²⁰). ועין בפרי מגדים דמשמע מזה דכן יש לנהג המניח תפלין דרבנו תם, שייניחנו רק לאחר ששלק דרש"י. ופשוט דמי שלובש כל היום תפלין שכוון יותר שילבש תפלין דרש"י: **ג (טז) בן**. הינו אפילו אם ירצה להניחם רק אחר התפלה²²). וכתב הבאר היטב באיש אחד שהיה נוהג להניח תפלין דרבנו תם לאחר התפלה בפרהסיא בפני הקהל אי מחזי כיהרא²³, פסק בתשובת מהר"ש הלוי דמחזי כיהרא וצריך שיכבשל מנהגו, וכן כתב בתשובת שבות יעקב ח"ב סימן מד שאפילו אם מקצת עושין יש בו משום יהרא²⁴). ואם מניחן בפני אדם גדול שאין נוהג להניחן כי אם בקרב ביתו, ודאי מחזי כיהרא, עין שם: (יז) **בחסידות**. שפינו שהעולם נוהגין כרש"י, נראה כיהרא מי שחושש להחמיר על עצמו בזה, אם אינו מחזק שמתחמיר על עצמו גם כן בשאר דברים: **ד (יח) לא יניח**. ומירי שהזמן הכיס תחלה רק לדעת אחד מהם, (כ) אבל אם נעשה מתחלה להניח בו שניהם שרי²⁵): (יט) **בכיס אחד**. של תפלין, כדמסיים, אבל בתיק השלית מתר להניח שניהם אפילו הם בלא תיק, דהרי התיק מתוד גם לדבר חל דהוא השלית: (כ) **הוא**

באר הגולה

על ידו גופא הלוא דכל תוספי, והכי מוכח פשטא דסוגיא שם להמעין בו. וכמה שפרש הגר"א המיקרא דרבי זורא דארי אפלו בקשור ולא בחבור משם ניתא מאד מה דקאמר "כל בית החיצון שאינו רואה" ולא קאמר "כל בית הרביעי", אלא דאפתי חיצון הוא: * **יניח של רבנו תם**. נראה לי דגם בזה צריך לזהר לכוון שאינו עושה כן רק משום ספקא, ובזה לכלי עלמא לא עבר על כל תוספי וכל תגרע, דאם יכוון סתם בזה לקיים מצות עשה ותפלין, הגם דאין בזה משום כל תוספי, דהאי לחודה קאי וכו', על כלי פנים שקא באמת הדין כרש"י ותפלין אלו פסולים דהחליף פרשיותיה, וכמו שכתב הרא"ש והטור, ונמצא דעובר בזה על כל תגרע, דהלא מבאר בסמ"ג ל"ח סו"ה דקדושה ג' טוספות בתפלין עובר על כל תגרע, והכי נמי דכותה, דהלא אין לו רק שמי פרשיות שקבועין במקומן. ואין לחלק דהתם על כלי פנים ג' כשרין הן ויש על זה רק שם מגרע, מה שאין כן כאן על ידי שקבועין קצת פרשיות בקציעה שלא במקומן נאמר דהקציעה כזה מקרי קציעה פסולה ואין עליה שם מגרע, זה אינו דהלא שם בודאי אין על הקציעה שם תפלין כלל, דהלא קומא לן דארבע טוספות מעכבין זה את זה ואפלו הכי נכלל זה בלאו דלא תגרע. ולהפך אין לחלק, דשם גרע מעקר התפלין מה שאין כן כאן, דזה אינו אחר, דיכוון שלא הניחה במקומה הרי גם כן כמו שחפרה, ועוד, דמי גרע זה מהמים הנמנין במתן אחד במקום דצריכין מתן שמים שהן ארבע, דאמרינן בערוכין דף ק ע"א ובראש השנה כו דעובר על כל תגרע, אף דקומא לן בזכחים בפרק כ"ש דבדעבד כפר, על כלי פנים הלא גרע הלקחתה במצות השם והג"ה וזה הוא תוכחת מגלה להאדם הרוצה להתרשל ממצות עשה לפעמים במצות בדרך שהוא רק לכתחלה, ואל יחמר בזה דהוא מעוכבא אף בדעבד; ועוד, דהלא כתב הרמב"ם בספר הקדושים שלו דלאו זה הוא בין מגרע מהכתוב בתורה ובין אם הוא מגרע מהמקבל בעל פה, והכי נמי כיון דמקבל לנו בעל פה שפדן הנחתם הוא קף, והוא משנה בודאי הוא מגרע בזה, אם לא שנאמר כמו שכתב העטרת יעקב בשם המקבלין דאלו ואלו כשרים הם, אבל אנו רואין שהטור שלחן ערוך וכל הפוסקים לא קבלו דבר זה להלכה, ונדע דכל היכא שהפוסקים חולקים עם המקבלין הדין מהפוסקים,

וכן הוכיח הגאון ר' ברוך פרינקל בהגהותיו מן הגמרא; ועוד, שירא שמים המניח תפלין דרבנו תם הוא רוצה לצאת ידי כל הדעות, ולא שעל ידיה ופל בחשש ספקא דאורייתא. על כן הוכון לעשות כמו שכתבנו, שיכוון בפרוש שאינו מניחן רק משום ספקא. ואפלו סתמא לא מהני בזה, דהא קומא לן בראש השנה כו ע"ב לעבר בזמנו לא בעי כונה, ואף דרש"י והג"ה לענין כל תוספי, פשוט דהוא הדין לענין כל תגרע, עין בט"ז בסוף סימן תנא. ואין לאמר דקאן מקרי שלא במתנה משום דכבר יצא בתפלין דרש"י, והוא דומה ללובל דפסק שם זמנו; דאינו עובר על כל תגרע ואחר כך אם נשול ג' מנינים אם לא שייכוון גם בפרוש לשם מצוה, דשאני דקב"ד דמדאגבה נפק בה, מה שאין כן בתפלין דעצם זמנו הוא כל היום והוא מקבר עליהן כלל פעם שמונין, ולא גרע על כלי פנים מבכור דמסיק שם בראש השנה דמקרי כל היום זמנו, או בכרכת כהנים אלו מתרמי לה צבורא אחרתא, אף בדחידק! יש לחלק, מכל מקום הדרך היחיד נכון הוא כמו שכתבתי, ובפסק דיש דעות בפוסקים דסברי דחייב תפלין מן התורה הוא להיתן עליו כל היום, עין בספר ישועות יעקב, בודאי מקרי כל היום זמנו²¹). וכתבתי זה לאופקי ממה שקראתי לאחד שכתב הפך זה ולא עין בזה כל הערך. ויש עוד הרבה דברים שמצאתי אחר כך בפתחה להפרי מגדים בענין דכל תוספי, ואין כאן מקום להעתיקם: * **לא יניח**. עין במשנה ברורה, והוא מהמגן אברהם. ועין לקמן בסימן מב סעיף ג דכל דיניהם שוף לכוון. ונראה דאפלו אם עשית הכיס היה על דעת אחד, אם קדם שהניח בפעם האחר עקר בפרוש הזמנתו הראשונה דמהני, ואין זה בכלל לא אחי דבור ומכבשל מעשה, דהעשיה זו לא נחשב רק הזמנה בעלמא²⁶), עין סנהדרין מח, ואין כאן מקום להאריך: * **שתי הזוגות**. ומירי שהזוג שנתחד לו הכיס מתחלה הוא בלי תיק, ואפלו אם הוא בתיק ופעמים בדרך צראי הם מנחין בו בלי תיק, נהקדש על ידי זה, וכדאיתא מגלה כו ע"ב בגמרא מריש הנה אמרין וכו' עין שם; אבל אם הוא בתיק תמיד, הרי הכיס אין נעשה על ידו כי אם תשמיש דתשמיש וליה בו קדושה. ולכאורה יראה דזקא אם התיק מכה גם המעברתא והתחורא, דגם הם מקלל גוף התקדש²⁷), דלא חשיב מגלה דף כו לתשמישי קדושה בתפלין רק התיק והרצועה, וגם משכת כ"ח ע"ב והא אמר אביי ש"ן של תפלין וכו', ועין. אחר כך מצאתי עין זה בפורכי בתלכות תפלין: * **הוא חל**. עין במשנה ברורה, והעמקתי על זה במארי היטב בשם תשובת דרכי יעקב. וצריך עיין קצת לרינא כמה שכתב דאם לא הניח וכו' יכול להחליפם, ופשוט

עין במשנה ברורה, והעמקתי על זה במארי היטב בשם תשובת דרכי יעקב. וצריך עיין קצת לרינא כמה שכתב דאם לא הניח וכו' יכול להחליפם, ופשוט

שער הציצית

(יט) פרי מגדים: (כ) מגן אברהם: